

**MEMÒRIA D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DEL CARRER DE LES CABRES,4-8 I 9, BARCELONA,
BARCELONÈS**

CODI: 006/08

Realització:.....**ATICS SL**

Direcció tècnica:.....**ARIADNA TRAVESET**

Fitxa tècnica

Intervenció arqueològica: c/ CABRES,4-8 I 9.

Terme municipal / comarca: Barcelona/Barcelonès.

Coordenades U.T.M.: UTM31N ETRS89 X430786/Y4581420

Dates de la intervenció: 21/01/2008-23/01/2008

Tipus d'excavació: Intervenció arqueològica preventiva.

Motiu: Obres de canalització serveis elèctrics.

Promotor/Execució: Fecsa-Endesa/ Espelsa

Empresa adjudicatària: *ATICS, SL Gestió i difusió del patrimoni arqueològic i històric.*

Direcció tècnica: Ariadna Traveset i Civit.

Elaboració de la memòria: Ariadna Traveset i Civit.

Fotografia: Ariadna Traveset i Civit.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	5
2. CONTEXT GEOGRÀFIC.....	6
3. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS I HISTÒRICS.....	8
4. METODOLOGIA.....	11
5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS.....	12
6. CONCLUSIONS.....	13
7. FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.....	14
8. BIBLIOGRAFIA.....	16
9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	17
9.1. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA.....	17
9.2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA.....	19

C:\Users\ariadna\Downloads\Memòria 014-13.doc - _Toc348356418

C:\Users\ariadna\Downloads\Memòria 014-13.doc - _Toc348356418

1. INTRODUCCIÓ.

La memòria arqueològica que presentem recull els resultats del seguiment arqueològic dut a terme en el decurs de l'execució del projecte d'instal·lació d'una línia subterrània de baixa tensió en una àrea delimitada pels números 4-8 i 9 del carrer de les Cabres, del districte de Ciutat Vella. L'obra constructiva fou promoguda per Fecsa-Endesa i executada per Espelsa i les tasques arqueològiques s'encarregaren a l'empresa *ATICS SL Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric*.

La direcció arqueològica d'aquesta intervenció ha estat assumida per l'arqueòloga Ariadna Traveset de l'empresa d'arqueologia *ATICS*. La intervenció va ser efectuada entre els dies 21 i 23 de gener de 2008. Els treballs arqueològics es van iniciar amb l'objectiu de detectar i documentar les possibles estructures antigues afectades per les obres de canalització dels nous serveis elèctrics.

2. CONTEXT GEOGRÀFIC

La comarca del Barcelonès, comprèn el territori existent entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut com a Collserola i delimitat pels rius Llobregat i Besòs. Des del punt de vista morfològic s'aprecien dues grans unitats, la Serralada de Collserola i el Pla de Barcelona.

A la Serra de Collserola hi trobem una formació de *horst*¹ compostat per materials granítics i esquistosos, limitat al Nord pel Vallès (Sector central de la Depressió Prelitoral), a Llevant amb el Turó de Roquetes (Besòs), al Sud el Turó de Valldaura i a l'Oest pel Llobregat.

El Pla es troba obert a mar i limitat per la Serralada Litoral i a migjorn per la falla que segueix ran de mar des del Garraf i el turó de Montjuïc fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs. La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-balear, va dibuixar el que a grans trets, havia de ser la costa catalana.

En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic, sedimentaren dipòsits marins del qual són testimonis una sèrie de petits i suaus turons (dels Ollers, del Tàber, de les Falzies, de la Bota). La falla es fa visible al Pla, ja que si des de Collserola els dipòsits baixen d'una manera continuada, suau i regular, al punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample es produeix una ruptura amb la presència d'un salt d'uns 20 metres, clarament visible en la morfologia urbana (les baixades de Jonqueres, de la Via Laietana, els carrers d'Estruc, de les Moles o de Jovellanos). Aquest salt fou aprofitat per la defensa de la ciutat situant-hi les muralles o a nivell econòmic, explotat amb la ubicació de diversos molins a la zona coneguda com de les moles (actual carrer de les Moles).

Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual es diferencien dues unitats²: en primer lloc la plataforma superior, que s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. El substrat presenta argiles i sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris molt potents, graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

En segon lloc la plataforma baixa que va del graó o talús erosiu de 20 a 30 m. de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es

¹ Bloc de l'escorça terrestre elevat entre fosses tectòniques i delimitat per falles.

² Solé, L. 1963.

repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells son de baix a dalt³:

Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.

Llims groguencs d'origen eòlic, *loess*, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.

Per últim, trobem el torturà, amb crostes calcàries que s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el *loess* perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle. De l'esglaió cap a mar, doncs, hi ha un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral. En aquest sector del pla es formaren maresmes i estanyols que ja no existeixen a l'actualitat per la reculada del mar i com a conseqüència d'una intensa urbanització. Malgrat això, molts d'ells han continuat vius en els topònims de la ciutat: Banyols a la marina de Provençals, la Llavinerà al Portal Nou, la Llacuna i la Llanera al Llobregat o l'estany del Cagalell a la zona del Port.

³ Solé, L. 1963.

3. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS I HISTÒRICS.

Barcino neix com una ciutat fundada pels romans, totalment *ex novo*, tal i com ho confirmen, d'una banda, les fonts escrites i d'altra, les dades arqueològiques, entre aquestes les epigràfiques. Segons Plini (*Naturalis Historia*), Barcelona és una creació *ex nihilo*, com correspon a una colònia. S' establí mitjançant una *deductio*, i a sobre un punt triat amb aquesta finalitat en el pla costaner laietà, un grup de ciutadans romans civils (famílies itàliques) o veterans desmilitaritzats després de les guerres càntabres. Hi havia també una estructura de govern i una administració pròpies, ja que tenien autonomia administrativa; això es materialitzava en unes institucions municipals que mimetitzaven el model de la capital: Roma.

El cert és que es creu que la *Colonia Barcino* fou alçada pels romans a la Laietània meridional, franja litoral que s'estén de sud-oest a nord-est, entre la desembocadura del Llobregat i el Besòs, i de nord-oest a sud-est, entre la Serra Litoral (massís de Collserola) i el mar, ocupant tot el Pla de Barcelona i la part superior del Baix Llobregat. Fou distribuïda sobre un petit turó que s'alçava pròxim a la línia de la costa i al nord-est de la muntanya de Montjuïc, separada d' aquesta per un marcat golf o entrada de mar. Així, doncs, la ciutat quedava separada de la desembocadura del Llobregat per aquesta muntanya de 173 metres que s' endinsa cap el mar i que constitueix un dels límits de l' antiga cala (una magnífica zona portuària comprovada arqueològicament) avui convertida, per les aportacions del riu, en el delta del Llobregat.

La proximitat d' aquest punt degué ser una de les raons que motivà la seva fundació, com també fou el que motivà l' enriquiment dels seus habitants mitjançant la participació directa en el control i la gestió del tràfic comercial, i en el desenvolupament d' una agricultura intensa orientada, principalment a la comercialització del vi, que es va fabricar en gran quantitat.

Des d' antic el Llobregat va constituir una de les de comunicació naturals entre l' interior i el mar. Ja des d' època ibèrica, el curs inferior del Llobregat, va aplegar una nombrosa població que, atreta per les possibilitats d' enriquiment que veia en el comerç impulsat per aquesta via natural, s' instal.la a la Serralada Litoral.

Amb la primera colonització romana d' aquesta zona, que es pot datar cap a finals del segle II i principis de l' I aC (fet que comporta la fundació de dos importants nuclis al pla com *Baetluo* i *Iluro*), les terres del Pla van ser sistemàticament ocupades i distribuïdes entre els acabats d' arribar (famílies itàliques i veterans de Màrius), els quals van constituir les primeres *villae*, propietats mitjanes d' unes 25 ha.

Així doncs, la posició estratègica de la zona, amb una immillorable comunicació amb l' interior, i la possibilitat d' establir un control estructural i fiscal de les transaccions comercials que es duïen a terme a les platges de la desembocadura del riu, pogueren influir en l' elecció d' aquest lloc per a la fundació d' una nova ciutat molt pròxima, d' altra banda, a les altres *parva oppida* que aleshores ja tenien gairebé cent anys d' existència. Van ser, doncs, raons d' ordre econòmic, juntament amb d' altres de tipus polític i militar, les que van determinar aquesta fundació.

La ciutat va assumir des del principi un paper de centre administratiu i religiós de la zona. Això queda ben patent a la mateixa estructura urbana, en la presència d' un temple de culte oficial, o en la seva manca de creixement al llarg de molt temps. Això es veu, igualment, en la proporció que hi ha entre l'espai que es dedica a les construccions i zones públiques i el que ocupaven les privades, i en la gran dimensió d' aquestes *domus* en relació al seu nombre. No pot ser considerada una ciutat des del punt de vista residencial, sinó més aviat una ciutat amb caràcter de capital dins el context de l' Ora Marítima Laietana. Aquestes característiques, tan atípiques en una ciutat, podrien justificar el fet d' haver estat fundada en una regió ja colonitzada.

Les notícies sobre les necròpolis romanes d' època tardana o cristianes al suburbi de Barcino, són menys conegudes. N'hi havia una al carrer del Parc, als solar que avui ocupa l' edifici del govern militar de la ciutat. La tradició barcelonina assenyalava una necròpolis paleocristiana a la zona de l' església de Santa Maria del Mar. Aquestes necròpolis serien abandonades, segurament, als segles VI-VII.

Si ens centrem en el barri que ens ocupa, cal dir que a partir de mitjans del segle XIV el **Raval** és una de les àrees de Barcelona que sofreix una important urbanització. El triangle que formen els carrers Hospital, del Carme i la Rambla és un dels que es densificarà més ràpidament. Entre els segles XV i XVII l'actual barri del Raval desenvolupava unes funcions heretades de l'Edat Mitjana quant al segle XIII el creixement de la ciutat havia obligat a construir un segon circuit de muralles que preïen la Rambla com a límit, quedant, aquest barri, fora d'elles. No serà fins ben entrat el segle XV que quedarà definitivament tancat. Des d'aleshores el barri es caracteritzarà per la pobresa ja que s'hi instal·laren viudes caracteritzades pel seu escàs poder econòmic, pagesos, i també s'hi instal·laren oficis considerats poc dignes .

No obstant durant l'època moderna s'hi instal·laren alguns oficis com per exemple els terrissers. Així mateix la ciutat viurà una gran expansió conventual que té el seu màxim apogeu entre els segles XVI i XVII, coincidint amb l'impuls de la Contrareforma. El Raval serà un dels barris més afectats per aquesta nova onada constructiva. El Carrer del Carme veurà com afluïren aquests tipus de construccions així com és consoliden els existents. A l'angle que forma aquest carrer amb la Rambla s'hi situava el Convent del Jesuïtes, a l'alçada de l'Hospital el convent del Carme i just enfront el convent de Mínimes, a la confluència amb la Riera Alta si instal·laren les Monges Caputxines, i finalment el Convent de les Gerònimes a l'extrem est de carrer .

El segle XVIII es comença a definir el Raval com una gran àrea on destaquen els grans edificis religiosos, horts tan dels convents com de particulars, noves construccions de dimensions intermèdies i cases grans que s'edificaran des de la perifèria en vials com els del Carrer Hospital i del Carme.

La proximitat de construccions tan importants com l'antic Hospital de la Santa Creu i el Convent del Carme que daten del segle XIV i XV justificaven, també una intervenció que pogués posar de relleu algunes estructures contemporànies d'aquest període.

Durant els mesos d'octubre i novembre de 1999 es va dur a terme una actuació arqueològica a la zona coneguda com Pla Central del Raval compresa entre els carrers Sant Jeroni, Sant Antoni de Pàdua, Cadenes i Hospital (FLORENSA, 2001). En aquesta intervenció es van localitzar restes del bronze inicial al sud de l'àrea intervinguda així com estructures medievals a partir del segle XV. Al sector nord, el que queda més propera la plaça d'Emili Vendrell, es van documentar restes romanes i medievals, constatant-se la ocupació i edificació de la zona a partir dels segles XVII i XVIII.

4.METODOLOGIA

El mètode de registre emprat en la present intervenció arqueològica s'inspira en el proposat per E.C. Harris i per A. Carandini . Es tracta del registre objectiu dels elements (murs, estructures de combustió, paviments, tombes...) i estrats (de terra amb o sense material arqueològic) que s'exhumen. Es realitza una numeració correlativa d'aquests sota el nom d'Unitats Estratigràfiques (U.E.) que individualitzen els uns dels altres. Cada Unitat Estratigràfica s'enregistra en una fitxa en la que s'indica: la seva ubicació, la situació en les plantes i seccions, la definició i la seva relació posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb que es relaciona.

L'organització i registre sobre el terreny és de tres tipus:

- Registre estratigràfic, amb Unitats Estratigràfiques U.E.
- Registre gràfic, amb el qual queden registrades les estructures i/o estrats mitjançant fotografia, topografia i dibuix arqueològic.
- Registre de materials mobles, que implica el seu rentat, marcatge, tria tipològica i inventari.

Pel marcatge o siglat de totes les peces, aquestes queden registrades amb el codi d'intervenció arqueològica, 006/08, i la U.E. (estrat) del que procedeixen, afegint, a les formes que es dibuixen, un número d'inventari. En aquesta intervenció no s'ha recuperat cap tipus de material arqueològic.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

La intervenció arqueològica s'endegà a causa de l'obertura d'una rasa de canalització, d'aproximadament 50 m, per l'estesa de tubs de cable elèctric, en una àrea delimitada entre els números 4-8 i 9 del carrer de les Cabres, de Barcelona, al barri del Raval.

Així, donat el fet que part de les obres suposaven la instal·lació de nous serveis comportaven l'afectació del subsòl, l'obra comportava de manera obligada –donats els antecedents històrics i arqueològics de la zona- un control arqueològic dels rebaixos i l'excavació i documentació de les possibles estructures i estratigrafia arqueològica existent.

S'ha d'entendre, però, que la intervenció quedà totalment supeditada a les necessitats de l'obra, podent intervenir amb sistemàtica arqueològica bàsicament en aquells punts i a les fondàries afectades pel projecte d'execució d'obra.

Les obres de seguiment i control s'efectuaren els dies 21 i 23 de gener de 2008. La rasa a obrir s'inicià a la confluència del carrer d' Hospital i pujava pel marge dret del carrer de les Cabres.

La rasa, de 60 cm. d'ample i uns 50, metres. de llargària, comptava amb una potència de 50 cm. de fondària i s'efectuà manualment amb pic i pala amb l'ajuda de martell pneumàtic per aixecar les llambordes i perforar el formigó.

L'obertura de la rasa s'efectuà en sentit mar –muntanya i l'estratigrafia documentada es resum en les llambordes actuals del carrer (**UE 101**) que cobreixen el formigó (**UE 102**) que es deposita immediatament sobre un únic nivell de sauló barrejat amb runa constructiva actual i fruit de la instal·lació anterior de serveis moderns diversos (**UE 103**).

La cota inicial de la rasa era de 8.735 m.s.n.m. i la final va ser de 8.235 m.s.n.m.

Així, en el decurs del seguiment no s'exhumaren materials i /o estructures arqueològiques.

6. CONCLUSIONS

La instal·lació d'una estesa de tubs de cable elèctric en una àrea delimitada entre els números 4-8 i 9 del carrer de les Cabres, de Barcelona, en el districte de Ciutat Vella, comportà el seguiment i control dels treballs d'obertura de la rasa, de 60 cm. d'ample i 50 m. de llargària amb una potència d'uns 50 cm.

Les feines de supervisió no permeteren exhumar cap tipus de material i/o resta arqueològica. Els resultats negatius, però, són vàlids únicament fins a les cotes assolides per l'obra.

7. FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA			U.E.: 101	
Sector: 100	CODI: 006/08	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ	PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ	Paviment actual del carrer, format per llambordins de formigó			
MATERIAL DIRECTOR				
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a	102	Cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA			U.E.: 102	
Sector: 100	CODI: 006/08	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ	PREPARACIÓ DE PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ	Capa de formigó.			
MATERIAL DIRECTOR				
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a	103	Cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA			U.E.: 103	
Sector: 100	CODI: 006/08	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ	PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ	Nivell de sauló barrejat amb runa constructiva actual i fruit de la instal·lació anterior de serveis moderns diversos			
MATERIAL DIRECTOR				
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a		Cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

8. BIBLIOGRAFIA

AAVV. *Els barris de Barcelona. Vol. I. Ciutat Vella. L'Eixample*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1999.

AAVV. *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1995.

AAVV. *L'art Gòtic a Catalunya. Arquitectura I. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos 1*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 2002.

AAVV. *Catalunya Romànica, vol. XX, El Barcelonès, el Baix Llobregat i el Maresme*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.

AAVV. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1982.

AAVV. *El Pla de Barcelona i la seva Història*. Actes del Ier Congrés d'història el Pla de Barcelona. Ed. La Magrana. Institut Municipal d'Història de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1984.

Barrassetas, E.; Huertas, J. *Memòria d'excavació de l'antic mercat del Born*. Secció d'Arqueologia Urbana. Ajuntament de Barcelona. Inèdita. 1994.

Carreras i Candi, F. *Geografia General de Catalunya. La Ciutat de Barcelona*. Establiment Editorial. Barcelona.

Duran i Sanpere, A. *Barcelona i la seva història*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Barcelona. 1972-1975.

Duran i Sanpere, A. *Història de Barcelona. De la prehistòria al segle XVI*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Barcelona. 1975.

Fàbregas, M.; Huertas, J. *Memòria arqueològica: Antic Mercat del Born (Barrio de La Ribera-Distrito Ciutat Vella, Barcelona)*. Secció d'Arqueologia Urbana. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Inèdita. 2000.

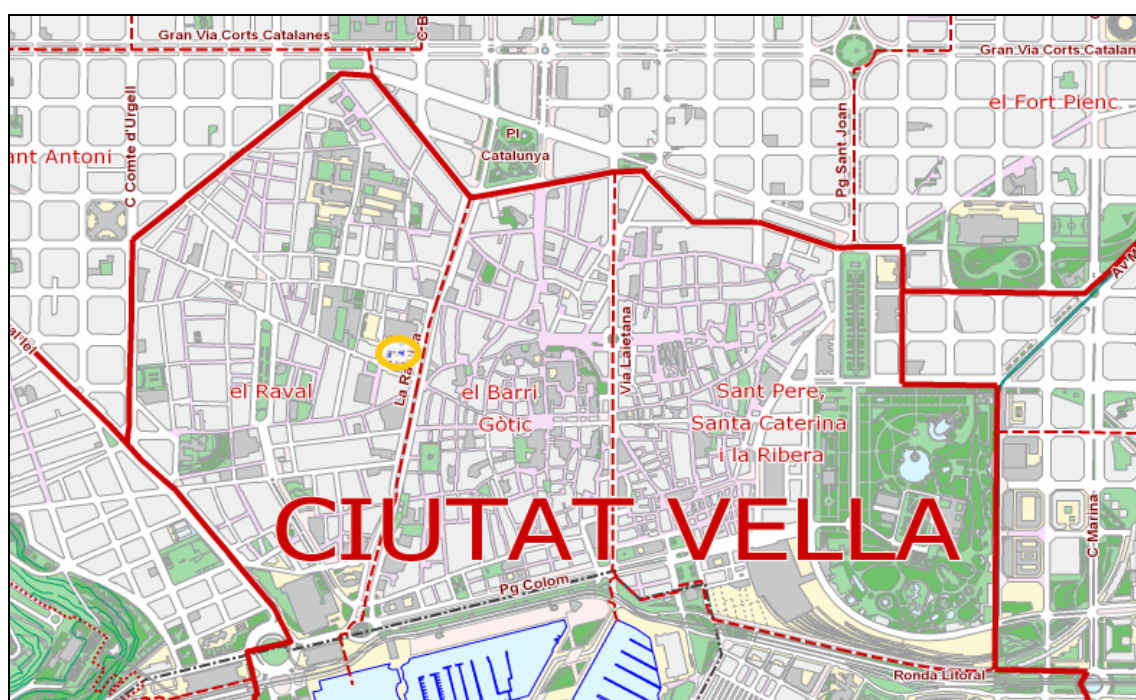
Ros Torner . *La ribera de Barcelona*. Barcelona. 1973.

Vila, P., Cassassas, Ll. *Barcelona i la seva rodalia al llarg dels temps*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Ed. Aedos. Barcelona, 1974.

<http://cartaarqueologica.bcn.cat/>

9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.1. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

PLànol 1: Situació del a rasa dins el districte de Ciutat Vella (cercle groc)

Plànol 2: Situació de la rasa del carrer de les Cabres

9.2.DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto.1: Detall del primer tram de la rasa ja obert.

Foto.2: Detall dels treballs d'extracció del formigó en el tram de rasa del carrer de les Cabres.

Foto.3: Detall del tram de rasa del carrer de les Cabres un cop oberta.

Foto.4: Detall de la secció de la rasa.

Foto.5: Detall del tram de rasa del carrer de les Cabres ja finalitzada.

Foto.6: Detall de la rasa del carrer de les Cabres un cop oberta.

Foto.7: Detall dels serveis existents a la zona del carrer de les Cabres.

Foto.8: Detall de l'estratigrafia de la rasa.